

THE MANGA GUIDE™

Komiks!

WSZECHŚWIAT

KENJI ISHIKAWA
KIYOSHI KAWABATA
VERTE CORP.

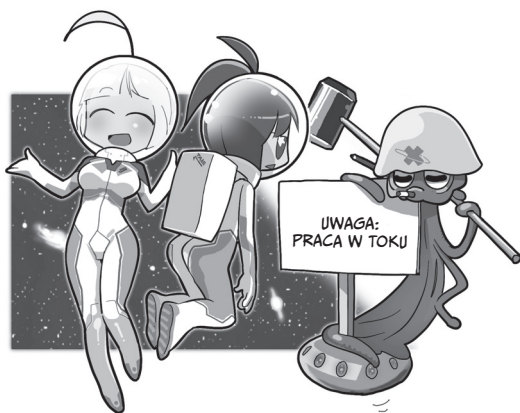
OHM
Ohmsha

PWN

THE MANGA GUIDE™
WSZECHŚWIAT

THE MANGA GUIDE™
WSZECHŚWIAT

KENJI ISHIKAWA
KIYOSHI KAWABATA
VERTE CORP.

[Kup książkę](#)

Dane oryginału

THE MANGA GUIDE TO THE UNIVERSE. Copyright © 2011 by Kenji Ishikawa, Kiyoshi Kawabata, and Verte Corp.

THE MANGA GUIDE TO THE UNIVERSE is a translation of the Japanese Original, Manga de waku uchi, published by Ohmsha, Ltd.; Tokyo, Japan, © 2008 by Kenji Ishikawa, Kiyoshi Kawabata, and Verte Corp.

English edition is co-published by No Starch Press, Inc. and Ohmsha, Ltd. ISBN: 978-1-59327-267-8

Przekład: **WITKOM Witold Sikorski: Małgorzata Dąbkowska-Kowalik i Witold Sikorski**

Projekt okładki polskiego wydania: **Dariusz Ziach, na podstawie oryginału**

Wydawca: **Karol Zawadzki**

Koordynator ds. redakcji: **Renata Ziółkowska**

Redaktor: **Magdalena Kruszyna**

Produkcja: **Mariola Grzywacka**

Skład i łamanie: **Dariusz Ziach**

Książka, którą nabyłeś, jest dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, abyś przestrzegał praw, jakie im przysługują. Jej zawartość możesz udostępnić nieodpłatnie osobom bliskim lub osobiście znanym. Ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz jej fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A kopiując jej część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy cudzą własność i prawo.

Więcej na www.legalnakultura.pl.

Polska Izba Książki

Copyright © by Wydawnictwo Naukowe PWN SA
Warszawa 2018

ISBN: 978-83-01-19512-0

Wydanie I

Wydawnictwo Naukowe PWN SA
02-460 Warszawa, ul. Gottlieba Daimlera 2
tel. 22 69 54 321, faks 22 69 54 288
infolinia 801 33 33 88
e-mail: pwn@pwn.com.pl; reklama@pwn.pl
www.pwn.pl

Druk i oprawa: OSDW Azymut Sp. z o.o.

[Kup książkę](#)

SPIS TREŚCI

SŁOWO WSTĘPNE	ix

WPROWADZENIE	xi

PROLOG

OPOWIEŚĆ, KTÓRA ZACZYNA SIĘ NA KSIĘŻYCU	1

Opowieść o Kaguya-hime	10

Kosmiczne mity	18

Spojrzenie na Wszechświat w starożytnych Indiach	18

Spojrzenie na Wszechświat w starożytnym Egipcie	18

Spojrzenie na Wszechświat w starożytnym Babilonie	19

Chiny – tu powstała astronomia	19

W starożytnej Grecji obliczono wielkość Ziemi	20

Metoda Eratostenesa	20

Jeśli Ziemia jest okrągła, to i Księżyc musi być taki sam	21

1

CZY ZIEMIA JEST CENTRUM WSZECHŚWIATA?	23

Tajemnicze światło pojawiło się na niebie	24

Bliskie spotkania	27

Czy Słońce obraca się wokół Ziemi?	34

Model heliocentryczny został zaproponowany 2300 lat temu	40

Od teorii geocentrycznej do heliocentrycznej	50

Odkrycia i proces Galileusza	56

Przedstawianie w odpowiedniej perspektywie	59

Jaka jest przybliżona odległość do horyzontu?	66

Pomiar wielkości Wszechświata: Jak daleko jest do Księżyca?	67

Reflektory rogowe	67

Jak działa reflektor rogowy?	67

Zanim zastosowano reflektor rogowy	68

Teoria geocentryczna kontra teoria heliocentryczna – wyniki królewskiej gry	69

Po jakiej orbicie poruszały się planety w teorii geocentrycznej?	70

Model tychoniczny, który upiększył teorię geocentryczną	70

Jak bardzo postępowy był Kopernik?	71

Kepler uzupełnił teorię heliocentryczną	72

Co zrobił Galileusz?	72

Czego nauczyła nas teoria heliocentryczna?	73

Nieco skomplikowane wyjaśnienie praw Keplera	73

Pierwsze prawo: Orbita każdej planety jest elipsą, a Słońce znajduje się w jednym z jej ognisk	73

Drugie prawo: W równych odstępach czasu promień wodzący planety, poprowadzony od Słońca, zakreśla równe pola	75

Trzecie prawo: Stosunek kwadratu okresu obiegu planety wokół Słońca do sześcianu wielkiej półosi jej orbity jest stały dla wszystkich planet	77

2

Z UKŁADU SŁONECZNEGO NA DROGĘ MLECZNĄ	79
A co jeśli Kaguya-hime przybyła z planety naszego Układu Słonecznego?	80
Kaguya-hime i Układ Słoneczny	82
Merkury	83
Wenus	84
Mars	85
Jowisz	86
Saturn	87
Uran	88
Neptun	89
Pluton	90
Ziemia	91
Księżyc	92
Słońce	95
Wielkość Galaktyki Mlecznej Drogi	104
Co jest w środku Galaktyki?	106
Pięć największych tajemnic Galaktyki, które jeszcze nie zostały wyjaśnione!	108
Jaki jest kształt Galaktyki i jak powstała?	108
Co jest w centrum?	108
Jak tworzą się supermasywne czarne dziury?	109
Z czego zbudowana jest Galaktyka?	109
Co się stanie, gdy zderzymy się z Galaktyką Andromedy?	109
Droga Mleczna jest jedną z wielu galaktyk.	110
Wszechświat stale się powiększa	116
Dlaczego możemy zobaczyć Drogę Mleczną?	116
Model zakładający, że Galaktyka ma kształt dysku, jest najłatwiejszy do zrozumienia.	117
Wyniki obserwacji naukowych również potwierdzają, że Wszechświat ma kształt dysku . . .	118
Teoria Kanta rozszerzyła postrzeganie Wszechświata	119
Jak rozwijały się technologie obserwacyjne?	120
Słynne teleskopy	122
Co można obserwować przez teleskop radiowy?	124
Inny sposób pomiarów Wszechświata: sztuczka triangulacyjna	125
Triangulacja może pozwolić na określenie odległości do gwiazd znajdujących się poza Układem Słonecznym	126
Jak duży jest Układ Słoneczny?	127

3

WSZECHŚWIAT NARODZIŁ SIĘ W WIELKIM WYBUCHU	129
Galaktyki są wyspami światła w otchłani kosmosu	130
Zwycięska drużyna dostaje lekcję	133
Jak wygląda struktura kosmosu w dużej skali?	140
Układ planetarny	140
Galaktyka	140
Grupy lub gromady galaktyk	140

Supergromady galaktyk	141
Wielkie odkrycie Hubble'a	142
Pochodzenie Wszechświata: „Wielkie odkrycie Hubble'a – akt I”	143
Powrót do gry: „Wielkie odkrycie Hubble'a akt II”	146
Jeśli Wszechświat się rozszerza....	151
Wszystko zaczęło się od Wielkiego Wybuchu	161
Teoria Hubble'a dotycząca rozszerzania się Wszechświata była niedoskonała	162
Trzy dowody na teorię Wielkiego Wybuchu	166
Czy obcy istnieją?	180
Obliczanie liczby pozaziemskich cywilizacji	180
Życie pozaziemskie i uznawany na świecie fizyk	181
Jak często powstaje życie?	182
Jaki najbliższy układ gwiazdny mógłby sprzyjać życiu pozaziemskiemu?	183
Jak możemy nawiązać kontakt z cywilizacją pozaziemską?	184
Niesporczaki (wodne misie) to najbardziej wytrzymali astronauty	185
Trzecia metoda pomiaru rozmiarów Wszechświata: jeśli znamy właściwości gwiazdy, czy możemy określić, jak daleko jest położona?	186
Gwiazdy o różnych jasnościach są „latarniami morskimi Wszechświata”	188
Metody mierzenia jeszcze większych odległości	189

4

JAK JEST NA KRAŃCU WSZECHŚWIATA? .....

Dokąd zmierza Wszechświat?	192
Najbliższa planeta podobna do Ziemi	203
Plansza do gry „Podróż Kaguya-go”	206
Przybycie na „kraniec” Wszechświata	208
Monolog profesora Sanuki	209

5

NASZ WCIAŻ ROZSZERZAJĄCY SIĘ WSZECHŚWIAT .....

Wielki pokaz	215
Wieloświat zawiera wiele wszechświatów	219
Granice, narodziny i koniec Wszechświata... ..	219
Dlaczego przestrzeń może być zakrzywiona?	219
Czy wrócimy w to samo miejsce na płaszczyźnie, w walcu i w kuli?	220
Krzywizna ujemna	221
Dynamiczny Wszechświat Friedmana	222
Co ostatecznie stanie się z Wszechświatem?	227
WMAP i nasz płaski Wszechświat	229
Prawdziwy wiek Wszechświata	232

INDEKS .....

GALERIA ASTRONOMICZNYCH CUDÓW .....

SŁOWO WSTĘPNE

Asystowanie Kenji Ishikawie przy tworzeniu tej książki było dla mnie wielką przyjemnością. Pomógł mi, gdy pisałem swoją książkę, *A Distant 14.6 Billion Light Year Journey*, i czułem, że chcę się odwdziżyć. Jak było tak było, w każdym razie sprawdziłem manuskrypty, możliwie uważnie dążąc do pełnej precyzji, żądając poprawek i przeglądania, nie myśląc o tym, jaki to kłopot dla autora i wydawcy.

Badania dotyczące Wszechświata stale postępują i nawet naukowcy mają trudności z właściwym zrozumieniem najnowszych osiągnięć w swojej własnej dziedzinie. Co więcej, jest niemal niemożliwe, aby ktoś osiągnął pełne zrozumienie Wszechświata. Z tej perspektywy, przy pierwszym czytaniu tej książki byłem zaskoczony tym, że omawiała podstawowe wyniki obserwacyjne i teoretyczne, poczynawszy od spojrzenia na Układ Słoneczny, aż do kosmologii. Byłem też zadowolony, czytając wnikliwe wyjaśnienia podstaw astrofizyki i astronomii. Książka ta jest przepełniona niezwykle dokładnością i entuzjazmem autora dla rozwiązywania zagadek Wszechświata, i jest dzięki temu żywym, niepowtarzalnym i pełnowartościowym podręcznikiem.

Co więcej, siła mangi jako środka komunikacji jest ogromna i widać wyraźnie, że jest czymś więcej niż tylko zbiorem słów. Jeśli dzięki tej książce można zyskać nową, kosmiczną perspektywę, wywołać większe zainteresowanie Wszechświatem, a czytelnicy mogą zostać zainspirowani do zgłębiania jego tajemnic, będzie to dla mnie niespodziewanym szczęściem, gdyż zajmuję się kosmologią od bardzo wielu lat.

KIYOSHI KAWABATA
WYDAWCA PROWADZĄCY
LISTOPAD 2008